

УДК 111.11:17.023.36

ЕСТЕТИЧНІ ЗАСАДИ БУТТЯ ЛЮДИНИ У СВІТІ КУЛЬТУРИ: КИЇВСЬКА СВИТОГЛЯДНО-АНТРОПОЛОГІЧНА ФІЛОСОФСЬКА ШКОЛА

Залужна А.Є.

Національний університет водного господарства та природокористування

Досліджено людиновимірність феномена естетичного у філософській рефлексії представників Київської філософської школи. Висвітлено основні аспекти зміни гносеологічної парадигми в естетиці, що призвело до вкоріненості естетичного в життєвому світі людини та світі культури. Показано, що в межах діаматівського філософування викристалізується концепція можливості долучення людини до буття через призму естетичного переживання у зрізі оприявленості всього розмаїття духовних почуттів людини. Проаналізовано виявлені В. Івановим протиставлення гносеологічного та естетичного суб'єктів, А. Канарським – закономірності діалектичного руху чуттєво-естетичних актів, О. Фортовою – особливості трансформації моральнісного в естетичне у процесі естетичного осягнення людиною світу. Розкрито теоретичний потенціал категорій «мотиву» і «досвіду» (В. Іванов), «безпосереднього» і «небайдужого» (А. Канарський), «співпереживання» та «співстраждання» (О. Фортова).

Ключові слова: естетичне, людина, світогляд, безпосереднє, небадуже, мотив, досвід, співпереживання, співстраждання.

Постановка проблеми. Культурологічно методологічні зрушення на теренах українського філософування передусім пов'язані з гуманістичними пошуками представників Київської світоглядно-антропологічної школи «пізнього радянського марксизму» 60-80-х років ХХ ст., спадщина яких не раз ставала предметом філософської рефлексії і понині викликає значний дослідницький інтерес. Цей потужний інтелектуальний напрям, що виник на ґрунті

Інституту філософії АН УРСР та філософських кафедр як Київського університету ім. Т.Г. Шевченка, так і інших вищих навчальних закладів України, обумовив світоглядно-антропологічний поворот тогочасної вітчизняної філософії. Він позначився на всій системі її соціокультурних уявлень, а особливий резонанс проблем буття та людини виявився співзвучним методологічному повороту світової філософської думки ХХ ст. (екзистенціалізму, філософській антропології,

фундаментальній онтології), засвідчуючи актуальність запропонованої наукової розвідки.

Власне, ті «парадигмальні зрушення», які констатувала тодішня рефлексивна свідомість, були щонайтісніше пов'язані із реалізованою українськими філософами можливістю вийти за межі офіційних схем діалектичного та історичного матеріалізму. Так починає формуватися надзвичайно продуктивний «феномен лояльного мислення» (С. Пролєєв), у якому специфічним чином поєднуються та узгоджувалися «свобода інтелектуального пошуку і підпорядкування ідейним приписам» [10, с. 36] з виразною орієнтацією на досягнення щораз вищого масштабу професійності та компетентності філософської думки. Важливо було відстояти статус філософії в якості особливої форми духовної культури, що має надзвичайно багату і плюралістичну історико-філософську традицію, категорійний апарат та внутрішню логіку розвитку.

Таке інтелектуальне піднесення пізньої радянської філософії заклало нові ідейно-світоглядні засади суспільного руху, що тримав у полі зору ціннісний вимір людини крізь призму осмислення, суперечності між всезагальним та особистісним, предметно-перетворювальною діяльністю та етичною відповідальністю, всепоглинаючим активізмом та глибинним спілкуванням й естетичним спогляданням. Це стимулювало нагальну потребу перегляду догматичних положень марксистсько-ленінської філософії та спробу протиставити гіперактивному світорозумінню альтернативні світоглядні орієнтири у всій багатоманітності особистісних виявів людського світовідношення з актуалізацією як морально-етичної, так і естетичної проблематики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Переосмислення феномену радянської філософії відстежується у багатьох науково-дослідницьких розвідках вітчизняних (В. Горський, С. Кримський, В. Табачковський, В. Шинкарук, Є. Бистрицький, І. Бичко, М. Булатов, Г. Горак, А. Єрмоленко, Л. Левчук, В. Лях, В. Малахов, С. Пролєєв та інш.) та російських пострадянських мислителів (А. Гусейнов, В. Лекторський, Л. Мітрохін, В. Садовський, Е. Соловйов, В. Толстих, та ін.).

Філософське осмислення естетичної проблематики київської світоглядно-антропологічної школи висвітлюється в монографії Л. Левчук «Українська естетика: традиції та сучасний стан», в якій крізь призму відтворення логіки розвитку української естетики від періоду становлення перших естетичних уявлень до початку ХХІ століття авторка значну роль приділяє питанням концептуалізації естетичного в працях В. Іванова, А. Канарського, В. Мазепи, Р. Шульги та ін., окреслюючи їх вплив на формування сучасної естетичної науки [6, с. 214-236]. Водночас заслуговують на увагу праці вітчизняних науковців, присвячені дослідженням феномена естетичного в контексті життєвого світу людини (О. Наконечна) [8], онтологічного статусу естетичного досвіду (О. Павлова) [9], компаративного аналізу формування культурологічної проблематики 60-80 рр. ХХ ст. Київської світоглядно-антропологічної та російської соціально-антропологічної шкіл на основі напрацювань радянського періоду (Я. Литвин) [7].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас, важливими залишаються питання щодо особливостей філософування в умовах тоталітарної загрози людської суверенності, її вільного творчого пошуку та життєвого світу. У цьому контексті в царині естетики особливий інтерес викликає намагання представниками Київської філософської школи звільнити естетичну науку від редукування естетичного знання до рівня науково-теоретичної об'єктивної рефлексії. А відтак поставимо завдання відстежити трансформацію гносеологічного відношення «матерія-свідомість» у світоглядно-антропологічну площину «людина-світ», розуміння свідомості в якості пасивного відображення об'єктивної дійсності до естетичного творення світу суб'єктом у зрізі оприявленості всього розмаїття духовних почуттів людини, що нівелюють протиставлення суб'єкта та об'єкта.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є на основі аналізу філософсько-естетичних праць В. Іванова, А. Канарського та О. Фортової розкрити потребу вкоріненості феномена естетичного у життєвих процесах людини через утвердження причетності людини до буття як консолідації всієї повноти людського досвіду, смислотворчості, небайдужості, співпереживання.

Виклад основного матеріалу. На перший погляд, зміна акцентів була майже непомітною, проте саме людиновимірна настанова і призвела до кардинальних світоглядно-антропологічних зрушень. Так відношення «людина-світ» поступово стає смисловим центром усіх мисленневих побудов, причому світ постулюється не в якості об'єктивної дійсності, а як сфера людського буття, світ культури. У цьому світлі маємо підкреслити і те, що головне питання філософії співвідношення матерії та свідомості замінюється вузловими категоріями «людина» і «світ», «світ наявного буття» та «світ буття за межами наявної дійсності» (В. Шинкарук, О. Яценко), «світ доцільний» та «реально існуючий», «уявний» та «наявний» (В. Іванов), «байдуже» та «небайдуже» (А. Канарський).

Варто підкреслити, що науковий шлях В. Іванова та А. Канарського розвивається «на вістрі протистояння «природників» і «суспільників» – двох груп провідних радянських вчених, які з різних позицій осмислювали проблему естетичного та художньої специфіки мистецтва до теоретично-пізнавальних схем філософії без встановлення чіткої межі між гносеологічним суб'єктом та естетичним суб'єктом в естетичних дослідженнях призводила до значних труднощів, що і проявилось в довготривалій дискусії між природничими та суспільними теоріями в естетиці наприкінці 50-х – на початку 60-х років і стосувалося природи естетичного. В. Іванов цю проблемність пояснює своєрідністю естетичного, оскільки «художньо-естетичне», яке «дане для нас» не може без нас існувати «в собі» [12, с. 11]. У наукових дослідженнях А. Канарського естетичне так само набуває статусу суб'єктивно-об'єктивного феномена з акцентом на «принципі єдності суб'єктивних і об'єктивних закономірностей» [3, с. 44].

Прикметно, що А. Канарський звертає увагу на неможливість витлумачення специфіки есте-

тичного без зв'язку з суб'єктивним чинником, а тому, як вважає філософ, в природничих теоріях «естетичне виявляється чимось зовнішньо чужим і безвідносним до людини» [3, с. 54]. Буття естетичного стає неможливим в абстрагуванні від процесу взаємодії суб'єкта та об'єкта естетичної діяльності. А об'єктивні форми прекрасного, гармонійного, досконалого, пропорційного потребують людського естетичного наповнення, тим самим актуалізуючи недопустимість розірваності суб'єкта і об'єкта в діалектиці естетичного процесу.

Якщо в природничій теорії естетичні якості обґрунтовуються незалежно від людського та суспільного буття, то у «суспільників» естетичні властивості об'єктів обумовлюються соціальними факторами й залежать від усього розмаїття суспільних відносин. У зв'язку з цим ці дві теорії, на думку українських естетиків, незважаючи на суттєві відмінності, поєднують нейтральність естетичних якостей від волі і свідомості людини. Вони значною мірою послаблюють значення творчого елемента естетичного споглядання, яке спроможне вийти за межі конкретно фіксованих значень й має можливість глибинного проникнення в об'єктивну дійсність, розширюючи зміст усвідомлюваного. Саме тому В. Іванов критикує абстрактне розуміння суспільства, яке нехтує конкретним суб'єктом, знеособлює його, підмінюючи «сукупним індивідом». Водночас А. Канарський, обґрунтовуючи думку про те, що в суспільній теорії естетичного найбільшою мірою виразилися гносеологічні позиції естетичної теорії, позаяк питання буття естетичного відразу передбачало питання пізнання специфіки цього буття, застерігає про загрозу гносеологізму в естетичній науці. На думку А. Канарського, чуттєвість неможливо зрозуміти крізь призму біологічно-фізіологічного виміру, а тільки з урахуванням всього суспільно-історичного поступу. Однак, з другого боку, мислитель відчуває небезпеку, яка полягає у тотальному усупільненні людини, що має місце тоді, коли філософсько-естетична проблематика людини резюмується в площину дослідження історичного розвитку та зміни суспільних відносин й пріоритетного значення набувають саме об'єктивні закономірності суспільно-історичного розвитку. Тому, як вважає філософ, виникає суттєва загроза «абстрагування від живої людини» [3, с. 36].

У цьому контексті В. Іванов зосереджує увагу на формотворчій ролі свідомості, яка не тільки відображає світ, але й творить його крізь призму відповідних механізмів, а саме: мислення за аналогією, порівняння, що стають основою образної інакомовності, поетичної метафори. Важливо зауважити і те, що значний акцент поставлено на такому структурному новоутворенні свідомості як мотив. Він є тією внутрішньою спонукальною причиною, яка ґрунтується не на знаннях, а на досвіді, з допомогою якого відбувається не тільки об'єктивне відображення предмета, а й формується відношення до нього. Відтак, якщо для суспільства, вважає мислитель, мета виражає потребу, то для окремої індивідуальності резонансу набувають мотиви, які визначають смисл, а не предметну діяльність. Адже мотив орієнтується на суб'єктивний та індивідуальний смисл пред-

метного світу, а тому і «становить той індивідуальний рівень людської суб'єктивності, той спосіб предметного виявлення, для розуміння яких недостатньо самої поверхової спостережливості. Потрібні внутрішні почуття...» [2, с. 180]. А звідси характеристика естетичного переживання як духовної діяльності, для якої образ долає обмеженість гносеологічного предмета й утилітарний інтерес, а тому викликає повнокровне відчуття причетності. Саме естетичне переживання і дає підстави для осмислення естетичного споглядання як проникнення всередину, що породжує єдність вищого рівня, гармонію суб'єкта і об'єкта, розкриваючи все розмаїття духовно-практичної природи людських переживань. Конститууючи естетичне у такому вимірі, В. Іванов зосереджує увагу на смисловому підґрунті сприймання та його творчій специфіці, відповідно до якої воно не може бути зведеним до копіювального відбитка чуттєво даної реальності, оскільки є «смисловим, змістовним..., творчим і доцільним» [2, с. 134]. Так прокладається суттєва межа між предметним та естетичним сприйманням, де останнє детермінує дієвість духовних почуттів людини й базується на духовно-практичному способі осягнення людиною світу.

Таким чином, у філософсько-естетичному дискурсі В. Іванова та А. Канарського відстежуємо трансформацію гносеологічного відношення «матерія-свідомість», згідно з яким свідомість існує в якості пасивного відображення об'єктивної дійсності, у світоглядне переосмислення відношення «людина-світ». Воно має місце тому, що «суть естетичного прихована не в самій дійсності, а в специфіці людського відношення до неї» [3, с. 27]. А відтак, гносеологічне співвідношення суб'єкта та об'єкта пізнання є тільки складовою й похідною від більш фундаментального початкового співвідношення «людина-світ», що унеможливорює зведення об'єктивної реальності тільки до матеріальності та виключення з неї людини.

Закладене новоевропейською традицією розуміння людини як суб'єкта пізнання та дії, що протиставляється буттю як об'єкту, стає суперечливою абстракцією. А. Канарський, орієнтуючись на працю П. Копніна «Ідея як форма мислення», концентрує увагу довкола твердження про абсолютне протиставлення матерії і свідомості в досить вузьких межах гносеології [4]. Це приводить до утвердження думки про те, що у сферах гуманітарного знання, зокрема естетиці, таке протиставлення є згубним та руйнівним, адже в контексті людської небайдужості людини до світу фіксується більш глибоке відношення зв'язку людини зі світом культури. Прикметним є намагання В. Іванова звільнити естетичну науку від редукування естетичного знання до рівня науково-теоретичної об'єктивної рефлексії. Саме ця спонука є вихідною для порівняльного аналізу пізнавального та естетичного світовідношення крізь призму гносеологічного та естетичного суб'єктів, у контексті якого гносеологічний суб'єкт постає в безособовій формі. Він «абстрактний» та «всезагальний», у його функціональній компетенції – тільки здатність відображення об'єктивної реальності. Водночас естетичний суб'єкт конститується духовно-практично й, долаючи межу протиставлення мислення і бут-

тя, чуттєво-почуттєво осягає світ, перебуваючи в ньому як у світі культури. В. Іванов акцентує увагу на феномені внутрішньої практичної трансформації зовнішньої дійсності у специфічний внутрішній стан, який дозволяє, не втрачаючи власної індивідуальності, особисто вживатися у предметний і діяльнісний досвід інших людей. Саме тому український філософ значну увагу приділяє проблемі людського досвіду.

Опираючись на філософські погляди В. Дільтея та А. Бергсона, український філософ приходить до думки про те, що гносеологічний аспект досвіду як форми чуттєвого знання не може бути єдиним, оскільки ця категорія виникає на ґрунті життєвого відношення людини до світу, а тому її варто розглядати в особливому прояві переживання суб'єктом своєї життєвості. В. Іванов пов'язує унікальність досвіду із смислотворчістю суб'єкта, творчим спогляданням, з таким своєрідним духовним утворенням як мудрість, аналізує поняття «духовного досвіду» та «життєвого досвіду», розкриваючи компоненти останнього (знання, навик, чуттєвість, уявлення, спонук). У цьому зрізі досвід є передусім своєрідним підсумком життєдіяльності певного суб'єкта, квінтесенцією певної життєвої долі, її реальним уроком, що тісно пов'язаний зі смислотворчістю суб'єкта. «У досвіді, – зауважує В. Іванов, – елементи дійсності стають подією суб'єктивного життя і в цьому контексті набувають не тільки загальної визначеності, але і наповнюються неповторним змістом» [1, с. 200].

Досвід зосереджує в собі здобутки всіх сфер людської життєдіяльності, «дозволяє зрозуміти людський суб'єкт як самозберігаюче начало культурної творчості» [1, с. 243], джерело всієї духовної культури. Історико-філософські стадії еволюції досвіду засвідчують його унікальність, індивідуальність та неповторність. Він має не рефлексивний, а ціннісний та практично життєвий характер, позаяк акумулює весь життєвий процес й робить людину причетною до всіх форм життєдіяльності і не так пізнається, як проживається та переживається, а тому його необхідно передусім відчутти. Досвід стоїть поза гносеологічним протиставленням мислення і буття і є своєрідною інтеграцією життєвого шляху цього конкретного суб'єкта. Таким чином, у вітчизняній філософії реабілітується феномен переживання, як такий суб'єктивний вимір життєвого процесу, що охоплює всю повноту людського світовідношення, передбачаючи акт самовизначення людини у світі. А найбільш адекватний контакт з буттям, як це доводить В. Іванов, забезпечується не тільки через пізнавальні інтенції, а через досвід, естетичне переживання та естетичне сприймання.

Відтак, філософсько-естетичні погляди В. Іванова та А. Канарського поєднують творче звернення до реальної живої людини з її безмірністю і розмаїтістю духовно-емоційного світу та ідея щодо необхідності розробки людиноцентрованої естетики з виразно окресленими можливостями її онтологізації.

У цьому сенсі, А. Канарський феномен естетичного ставив у тісний зв'язок зі специфікою людської чуттєвості в її «безпосередності», «небайдужості», «невимушеності», «самоцільності», «значущості», «ціннісності». Тому естетичне в

якості необхідної константи людської культури, що виражає міру небайдужого ставлення не тільки до світу, але й сенсу людського буття, виступає не просто абстрактною категорією, а виражає такі моменти життя, у яких викристалізуються безпосередньо-чуттєві стани людини як «прояв чогось незвичного, величного, естетичного» [3, с. 11]. Буття естетичного український мислитель не зводить ні до суб'єкта, ні до об'єкта, ні до суб'єкт-об'єктних відношень, а експлікує як складний діалектичний процес руху чуттєвості на межі дихотомії «байдуже-небайдуже», що набуває свого завершення, дооформлення в людському переживанні. Принагідно зауважимо, що феномен байдужого А. Канарський намагається постулювати вихідним поняттям естетичної теорії, оскільки за відсутності чуттєвої розрізненості воно сприяє посиленню сприйнятливості значущого, ціннісного, небайдужого. А тому, філософська рефлексія скерована на осягнення естетичного не стільки заради знань, скільки з метою утвердження людського існування та тих моментів буття, у яких проявляється все життя людини в його суперечностях трагізму або комізму, падіння або піднесення, позаяк окремі стани, моменти людського існування можуть бути такими ж величними, як і саме життя.

Теоретичне обґрунтування А. Канарським розуміння людської чуттєвості відкриває значні горизонти філософської рефлексії не тільки для естетичного, але і для моральнісного способу освоєння світу та специфіки їх взаємозв'язку в цілому. Тому О. Фортова висловлює думку про те, що моральнісне, як і естетичне, є такими феноменами людської чуттєвості, які в етико-естетичних науках належить висвітлювати через поняття «небайдуже». Дослідниця твердить, що небайдужість відкриває в моральнісних відносинах шлях моральнісним почуттям співстраждання та співпереживання, у яких суспільна сутність людини більш глибоко усвідомлюється.

На основі переосмислення наукових розвідок діяльнісного розуміння сутності людини (Г. Батіщев, М. Каган, Е. Юдін), ільїнківського концепту взаємозв'язку пізнавальних, моральних та естетичних іпостасей людського самоздійснення та діалектики естетичного процесу А. Канарського, О. Фортова формує та розробляє механізми трансформації моральнісного в естетичне у процесі естетичного осягнення людиною світу. Аналізуючи філософські погляди А. Канарського щодо безпосередності та небайдужості естетичної чуттєвості як естетичного освоєння світу, О. Фортова відзначає: «Вирішення питання про людську чуттєву діяльність як в методологічному, так і в теоретичному плані відкриває нові можливості не тільки для розуміння естетичного, але і для виявлення специфіки його взаємозв'язку з моральнісним» [11, с. 62].

У наукових розвідках О. Фортової обґрунтування зв'язку моральнісного та естетичного обумовлюється єдністю різних структурних елементів системи «діяльність», зокрема моральнісним та естетичним способами осягнення людиною світу. Хоча такий зв'язок ґрунтувався на розумінні діяльнісної сутності людини, однак дослідниця значний наголос робить на феномені «небайдужого» та його ролі в моральнісній та естетичній

сфері. А оскільки ставлення людини до світу виявляється через ставлення людини до людини, акумулюючи в собі багатоманітність відтінків людської чуттєвості, тому «небайдуже є основою людської чуттєвої діяльності і виражає специфіку моральнісного тою ж мірою, що і специфіку естетичного» [11, с. 64]. Небайдужість до Іншого О. Фортова розкриває шляхом аналізу таких форм людських почуттів як «співпереживання» та «співстраждання», що засвідчує чуттєвий характер моральнісного та естетичного. Таким своєрідним способом утверджується універсальний статус естетичного відношення в контексті пріоритетної ролі суспільної діяльності та її форм. А моральнісний перехід в естетичне засвідчує, на думку автора, «завершеність як ступінь саморозвитку суспільної сутності..., що є мірою людського» [11, с. 82].

Відтак, чуттєво-емоційне переживання людиною світу стає відправним моментом для експлікації феномена естетичного у теоретичній спадщині представників Київської філософської школи. Як бачимо, В. Іванов буття естетичного осмислює крізь призму досвіду, мотиву та значення, А. Канарський досліджує генезу формування такого почуття, що конститує естетичне, зосереджуючи увагу на діалектиці естетичного процесу. І якщо у А. Канарського естетичне постає тією кінцевою інстанцією, у якій чуттєвість набуває своєї завершеності в розвитку взаємовідносин людини і світу, то в О. Фортової моральнісність віднаходить себе в діалектиці естетичного процесування, опосередковуючи відносини «людина-світ» відносинами «людина-людина».

Висновки і пропозиції. Таким чином, у фокусі естетичних міркувань Київської філософської школи з'являються поняття людської суб'єктивності та індивідуальності людського

буття і відбувається значне переосмислення односторонньо раціоналістичних уявлень про людину та неможливість її трактування тільки в аспекті соціальних відносин та гносеологічного співвідношення «свідомість-матерія». Позаяк свій потенціал естетика повною мірою може розкрити тільки в контексті рефлексії глибин людського духу та творчих можливостей людини, то саме людина у В. Іванова, А. Канарського та О. Фортової постає тим началом, з допомогою якого можна зрозуміти і прорватися до буття, в тому числі і до буття естетичного. Естетичне відношення окреслюється крізь призму духовно-практичного, що виражає специфічний вияв людського способу життєдіяльності й уможливує як естетичне ставлення до світу, так і естетичне сприймання. А належність феномена естетичного винятково до людського способу буття і вкоріненість його у життєвих процесах спонукало до значного переосмислення гносеологічних засад філософсько-естетичного дискурсу, відкриваючи нові тематичні площини для наступних наукових досліджень.

Перспективами подальшого розвитку є дослідження співвідносності світоглядно-антропологічних пошуків представників Київської філософської школи новоонтологічним трансформаціям західноєвропейського філософського дискурсу кінця ХІХ – першої половини ХХ ст. Зокрема, важливим є експлікація співзвучності антропологічної домінанти розуміння культури як реальності людського буття й духовно-моральнісних та естетичних засад людської життєдіяльності вітчизняного дискурсу «пізнього радянського марксизму» людиновимірним проєкціям життєвого світу, культури, мови та інтерсуб'єктивності Е. Гуссерля, М. Гайдеггера, Ж.-П. Сартра, М. Мерло-Понті, Г.-Г. Гадамера та ін.

Список літератури:

1. Іванов В. П. Человеческая деятельность – познание – искусство / В. П. Иванов. – К.: Наук. думка, 1977. – 252 с.
2. Іванов В. П. Практика і естетична свідомість / В. П. Иванов. – К.: Мистецтво, 1971. – 223 с.
3. Канарский А. С. Диалектика эстетического процесса. Диалектика эстетического как теория чувственного познания / А. С. Канарский. – К.: Вища шк., 1979. – 215 с.
4. Копнин П. В. Идея как форма мышления / П. В. Копнин. – К.: Изд-во Киев. ун-та, 1963. – 108 с.
5. Левчук Л. Т. В. П. Иванов: эстетичний аспект теоретичної спадщини / Л. Т. Левчук // Філософсько-антропологічні студії, 2003. Пізній радянський марксизм та сьогодення: (до 70-річчя Вадима Іванова). – К., 2003. – С. 339–349.
6. Левчук Л. Т. Українська естетика: традиції та сучасний стан / Л. Т. Левчук. – К.: Маклаут, 2011. – 340 с.
7. Литвин Я. Культурологічна проблематика філософської думки радянського періоду (60-80 рр.) в Україні та Росії: автореф. дис. ... канд. філософ. наук: 09.00.04 / Литвин Яна Михайлівна; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова – К., 2015. – 18 с.
8. Наконечна О. П. Естетичне як тип духовності / О. П. Наконечна. – Рівне: [б. в.], 2002. – 202 с.
9. Павлова О. Ю. Онтологічний статус естетичного досвіду / О. Ю. Павлова. – К.: Вид-во: ПАРАПАН. – 262 с.
10. Пролеев С. Мысль и страх: советская философия как ситуация мышления / Сергей Пролеев // Філософсько-антропологічні студії, 2003. Пізній радянський марксизм та сьогодення: (до 70-річчя Вадима Іванова). – К., 2003. – С. 28–41.
11. Фортова А. О диалектическом единстве нравственного и эстетического / А. О. Фортова. – К.: Вища шк., 1985. – 152 с.
12. Художественная деятельность. Проблема субъекта и объективной детерминации // В. Мазепа, В. Иванов [и др.]. – К.: Наук. думка, 1980. – 296 с.

Залужная А.Е.

Национальный университет водного хозяйства и природопользования

ЭСТЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВАНИЯ БЫТИЯ ЧЕЛОВЕКА В МИРЕ КУЛЬТУРЫ: КИЕВСКАЯ МИРОВОЗРЕЧЕСКО-АНТРОПОЛОГИЧЕСКАЯ ФИЛОСОФСКО-ШКОЛА

Аннотация

Исследовано человекоизмерительность феномена эстетического в философской рефлексии представителей Киевской философской школы. Раскрыты основные аспекты изменения гносеологической парадигмы в эстетике, что произвело к укоренению эстетического в жизненном мире человека и мире культуры. Показано, что в границах диалектического философствования кристаллизуется концепция возможности приближенности человека к бытию сквозь призму эстетического переживания в срезе проявления всего разнообразия духовных чувств человека. Проанализированы выявленные В. Ивановым противопоставление гносеологического и эстетического субъектов, А. Канарским – закономерности диалектического движения чувственно-эстетических актов, А. Фортовою – особенности трансформации нравственного в эстетическое в процессе эстетического постижения мира человеком. Раскрыты теоретический потенциал категорий «мотива» и «опыта» (В. Иванов), «непосредственного» и «небезразличного» (А. Канарский), «сопереживания» и «сострадания» (А. Фортова).

Ключевые слова: эстетическое, человек, мировоззрение, непосредственное, безразличное, мотив, опыт, сопереживание, сострадание.

Zaluzhna A.J.

National University of Water Management and Nature Resources

THE AESTHETIC BASES OF BEING OF AN INDIVIDUAL IN THE WORLD OF CULTURE: KYIV WORLD VIEW ANTHROPOLOGICAL PHILOSOPHICAL SCHOOL

Summary

The human aspect of phenomenon of the aesthetic in the philosophical reflection of the representatives of Kyiv philosophical school was researched. The main aspects of change of the epistemological paradigm in the aesthetics were highlighted which caused the rooted aesthetic in the life world of a human and the world of culture. It was shown that the concept of possibility of involvement of a human in being in the context of aesthetic experience from the point of view of expression of all the variety of spiritual feelings of a human in the limits of the philosophizing of dialectical materialism is being crystallized. The contrasting of the epistemological and aesthetic subjects found out by V. Ivanov, the regularity of dialectic movement of sensitive and aesthetic acts considered by A. Kanarskiy, the peculiarities of transformation of the moral into the aesthetic in the process of aesthetic comprehension by an individual of the world found out by O. Fordova were analyzed. The theoretical potential of the categories «motive» and «experience» (V. Ivanov), «direct» and «not indifferent» (A. Kanarskiy), «empathy» and «compassion» (O. Fortova) were revealed.

Keywords: aesthetic, individual, world view, direct, not indifferent, motive, experience, empathy, compassion.